

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

DOI 10.35423/2078-8142.2025.2.1.9

УДК 791.6:2-526.6

О. С. Пасічник,

кандидат філософських наук, доцент кафедри релігієзнавства,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

e-mail: _asdf_asdf_@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5317-4918>

САКРАЛЬНІ СИМВОЛИ У ФІЛЬМІ «ВСЕРЕДИНІ» (*INSIDE*)

Анотація: Стаття присвячена дослідженню релігійної символіки в сучасній популярній культурі, при цьому в якості об'єкта дослідження взято такий жанр, як кінематограф. Проаналізовано фільм «Всередині» (2023) щодо наявності в ньому сакральних символів. Відзначається, що розмаїття релігійних символів у творах сучасного кіномистецтва потребує нових досліджень та підходів. Особливості процесу встановлення релігійної символіки в кінематографі спонукали до пошуку відповідних методів і методик досліджень. У статті використовується аналітичний підхід, який ґрунтується на дослідженні релігійної символіки, що міститься в художньому творі (у даному разі – у фільмі). З огляду на це метою дослідження було визначено виявлення сакральних символів у фільмі «Всередині». Встановлено, що попри свій світський характер він містить релігійну символіку. Так, ми можемо говорити про сакральні символи: квартира як Храм, споруда, збудована героєм як «Вавилонська вежа»; Немо як біблійний Яків: драбина і травма ноги; ритуальні мантри та ініціація; символіка Вільяма Блейка; потоп як очищення; жертвність, спокутування через мистецтво. Зроблено висновок, що у фільмі «Всередині» релігійна символіка представлена здебільшого у прихованому вигляді.

Ключові слова: Вавилонська вежа, спокутування, християнство, сакральні символи, кінематограф, «Всередині», Вільям Блейк, потоп, мистецтво.

Oleksandr Pasichnik,

*Ph.D., Associate Professor at the Department of religious studies,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine*

e-mail: _asdf_asdf_@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5317-4918>

SACRED SYMBOLS IN THE FILM "INSIDE"

Abstract: *Genre-wise the article is a form of publication of analytical conclusions resulting from researching religious symbolism within the movie. The material for interpretation was derived from mass media, in particular cinematography. The article describes religious symbolism within the film "Inside" (2023). It is made apparent that the wide array of religious symbols in modern cinema requires a new approach. Issues with defining religious symbolism in cinema have inspired a search of appropriate methods and research methodology. The article utilizes analytical approach based on religious symbolism found in the artistic source material. At the same time, we do not address the question of the purpose for which the filmmakers employed this religious symbolism. With that considered the goal of the scientific research was to track down instances of religious symbolism in "Inside" film. It has been established that, despite the film's ostensibly secular character, it incorporates elements of religious symbolism. Among the key sacred motifs identified are: Temple, altar, and the Tower of Babel. The apartment into which the thief Nemo breaks is conceived and constructed as a temple of art. Nemo is like the biblical Jacob. Ritual mantras and initiation. The symbolism of William Blake. Nemo explicitly cites William Blake's dictum, «Without contraries is no progression», as he comes to recognize the need for atonement for his transgressions — a process that unfolds within the enclosed space of the apartment. The Flood as purification. The flood, a universal symbol of purification in archaic worldviews, is utilized in the "Inside" film to perform precisely that function: to cleanse both the main character and the environment surrounding him. Sacrifice and atonement through art. Nemo offers a sacrifice for his sin and seeks purification. His confinement within the enclosed space of the apartment constitutes, in itself, both a process of purification and an act of atonement.*

The study concludes that religious symbolism in the film is present predominantly in an implicit and metaphorical form.

Keywords: *The Tower of Babel, atonement, Christianity, sacred symbols, cinema, «Inside», William Blake, The Great Flood, art.*

Релігійна символіка широко представлена в сучасному популярному мистецтві. Цією статтею продовжується низка наших попередніх досліджень, спрямованих на виявлення сакральних символів у кінематографі (так, раніше були розглянуті такі кінофільми, як «Шоу Трумана», «Тепло наших тіл», «Фото за годину», «Аліта: бойовий янгол», «Барбі», «7 років у Тибеті» та ін.).

У даному дослідженні вперше проаналізовано з позицій релігієзнавства художній анімаційний фільм режисера Василіса Каципіса (Vasilis Katsoupis) «Всередині» («Inside») (2023 р.). Оскільки в ньому міститься сакральна символіка, то в якості джерел ми також використовуємо відповідні релігійні тексти (зокрема, Біблія, Коран) та роботи, в яких досліджено окремі їх аспекти та символи [9].

Основним методом дослідження є компаративний аналіз, який передбачає виокремлення у фільмі сакральних символів. При цьому ми не ставимо собі як завдання визначити, з якою метою автори художнього твору використовували дану релігійну символіку. Окремо зауважимо, що так само ми лишаємо поза увагою питання, «чим керувались автори художнього твору, вкладаючи сакральну символіку в своє творіння і чи свідомо вони це робили».

Проблеми, які ми порушуємо у цій статті, є майже недослідженими у науковій літературі. Можемо констатувати наявність лише однієї наукової публікації щодо фільму «Всередині» [1]. Цікаво, що це огляд у журналі, присвяченому питанням психіатрії. На думку авторів, фільм пропонує неприкрашений та точний погляд на те, як ув'язнені виживають у складних умовах і, звісно, аналіз фільму подається з точки зору саме психіатричної проблематики. Досліджень, які аналізували б фільм з релігієзнавчої точки зору на даний момент немає.

Коротко про сюжет фільму. Немо (Nemo), професійний крадій творів мистецтва, розповідає випадок зі свого дитинства, коли вчитель попросив його вибрати три речі, які він врятував би під час пожежі в будинку. Замість своєї родини Немо обрав кота, платівку AC/DC та блокнот для малювання. Потім герой фільму згадує, що кіт помер, музичний альбом він позичив знайомому, який його не повернув, але блокнот у нього досі є, і Немо каже: «Мистецтво – це на віки». У наш час, переодягнувшись домашнім майстром, Немо проникає до пентхауса багатого колекціонера творів мистецтва на Мангеттені (Manhattan), щоб вкрасти три роботи Егона Шиле (Egon Schiele), але не може знайти одну з них – автопортрет. Під час спроби втекти спрацьовує система безпеки і крадій лишається замкненим у квартирі. Спроби втечі виявляються марними. Зламаний термостат робить повітря у квартирі спочатку занадто гарячим, а потім занадто холодним. Немо бореться з нестачею їжі та води. Після того, як він проникає всередину через сітку для птахів над внутрішнім двориком квартири, голуб потрапляє в пастку, голодує та гине, поки головний герой спостерігає за ним.

Минають тижні, Немо голодує та отримує травми в результаті спроб втечі, які зосереджені на будівництві величезного нагромадження меблів посеред кімнати, щоб дістатися до мансардного вікна у стелі. Він поступово розбирає каркас навколо мансардного вікна за допомогою інструментів, які сам виготовляє з меблів. Немо спостерігає за життям у холі та на сходах будинку через трансляцію з камер спостереження.

Згодом знаходить прихований прохід у шафі, який веде до кімнати, де знаходиться автопортрет Шиле та колекція «Шлюб раю та пекла» (The Marriage of Heaven and Hell). У відчай Немо їсть рибу з акваріума та їжу для собак, зрештою страждаючи від карієсу та періодичних галюцинацій. Знімаючи болти з мансардного вікна, він падає на землю та ламає ногу. Він накладає шину, але його здоров'я та психічний стан продовжують погіршуватися разом з квартирою. Із часом він починає вивчати мистецтво у квартирі, створює власні твори та малює складні малюнки на стінах. Одного разу

Немо вмикає димову сигналізацію, намагаючись покликати на допомогу. Датчики диму активуються, затоплюючи пентхаус, але не привертають жодної уваги ззовні. Він залишає колекціонеру творів мистецтва записку, написану на стінах, повторюючи історію зі свого дитинства та вибачаючись за проникнення та руйнування будинку, але зазначаючи, що це, можливо, було необхідно, оскільки «немає творення без руйнування» (there is no creation without destruction). Немо завершує вибачення, кажучи, що врятував три твори мистецтва. Фільм закінчується кадром з величезною купою меблів посеред кімнати та вже відкритим світловим вікном у стелі. Крізь світлове вікно можна побачити тінь, яка натякає на те, що Немо нарешті втік.

Проаналізуємо релігійну символіку, яка присутня у даному художньому творі.

Храм, вітвар і «Вавилонська вежа». Квартира, до якої потрапляє крадій Немо, задумана і побудована як храм мистецтва. На стінах знаходяться картини відомих майстрів. Сам пентхаус з купольним світловим вікном на стелі («вікном до неба») посилює відчуття сакральності місця. Після перших невдалих спроб вирватися з пастки, головний герой спрямовує свої зусилля на те, щоб дістатися цього вікна. Саме задля того, щоб дістатись вікна у стелі пентхаусу, Немо будує з меблів у центрі кімнати щось, що нагадує вежу. Ця споруда є алюзією на Вавилонську вежу з авраамічних релігій. Згідно з Біблією, люди, які після потопу оселилися в Шінарському краї, вирішили зробити собі ім'я і дістатись до Бога: «Давайте, – говорили вони, – збудуємо собі місто й вежу, вершина якої сягала б небес, і створимо собі ім'я, перш ніж розпорошимося по всій поверхні землі» [Бут. 11:4]. Біблійний Бог так і сприймає Вавилонську вежу, а саме – як зазіхання на небо і божественність. У фільмі ми бачимо прагнення Немо залишити свою в'язницю за допомогою нагромодження меблів. Можемо провести аналогію: квартира, де знаходиться герой – Пекло, а вікно, якого він прагне дістатись до звільнення, – Небо. Під час намагань відчинити вікно крадій викручує гайки, на яких тримається скло. Він складає їх в особливий спосіб на подушці, що нагадує імпровізований вітвар. У

замкненому просторі квартири ми бачимо, як сакралізуються буденні, здавалося б, дії. Людина, ув'язнена в замкненому просторі, прагне його сакралізувати. «Вавилонська вежа», збудована героєм – це прагнення поєднати земне та небесне, прагнення вийти за межі свого стану і досягти звільнення.

Немо як біблійний Яків: драбина і травма ноги. Споруда, яку Немо буде посередині пентхаусу щоб дістатись вікна у стелі, є алюзією на ще один епізод з Біблії. Коли Яків, обманом отримавши батьківське благословення Ісаака, тікав від свого брата Ісава, заночував дорогою до Харану, йому наснився сон: «... ось драбина, що стояла на землі, а її верх сягав аж до неба, і Божі ангели піднімалися й спускалися по ній. А Господь став на неї і промовив: Я – Господь, Бог твого батька Авраама, і Бог Ісаака; не бійся: землю, на якій ти спиш, дам її тобі та твоїм нащадкам» [Бут. 28:12-13]. Коли ж Яків прокинувся, «Його охопив страх, і він сказав: Яке страшне це місце! Це ж ніщо інше, як Дім Божий! Це небесні брами!» [Бут. 28:17]. Немо, так само, як Яків, знаходиться у скрутному становищі і намагається врятуватись. Споруда, яку він буде посеред квартири, щоб звільнитися, нагадує драбину (принаймні, функціонально це драбина), яка наснилась Якову, адже уві сні нею рухались ангели, відповідно сама драбина – шлях до Бога, у випадку з Немо – до звільнення. Схожість з біблійним Яковом проявляється ще сильніше тоді, коли головний герой падає зі своєю спорудою і ламає ногу. У Якова теж були проблеми з ногою після зустрічі з божественним: «Тож Яків залишився сам... і якийсь Чоловік боровся з ним до ранку. Та побачивши, що не здолає його, торкнувся до м'яза його стегна, і затерпнув м'яз стегна Якова, коли Він боровся з ним» [Бут. 32:25-26]. Пізніше виявляється, що той Чоловік був Богом, який дає Якову нове ім'я: «Він же відповів йому: Не буде більше ім'я твоє Яків, а Ізраїль буде твоє ім'я, бо ти витримав змагання з Богом і сильний є між людьми» [Бут. 32:29]. Після цього кульгавість залишилась з Яковом: «І засяяло йому сонце, коли проминув Образ Божий. Він кульгав на своє стегно» [Бут. 32:32]. Тут варто згадати, що ім'я головного героя – Немо, в перекладі з латинської мови означає «Ніхто». Тобто можливість набуття ново-

го імені (в результаті ініціації, як у випадку з біблійним патріархом) просто таки напрошується. Можемо навіть припустити, що залишивши квартиру він бере собі нове ім'я і починає нове життя (втім, звісно, це лишається поза межами фільму, тож перевірити це припущення немає можливості). Отже, підсумуємо. Споруда, яку будує головний герой, нагадує згадувану у Біблії «драбину Якова». Травма ноги, яку отримує Немо, нагадує аналогічну у Якова, коли той боровся з Богом. В обох випадках ми можемо говорити про споруду (уявну або реальну), за допомогою якої відбувається контакт з божественним, і про травму ноги, яка набувається в результаті такого контакту.

Ритуальні мантри. Коли Немо знаходиться на межі безумства, він сідає перед своїм віктарем та повторює фрази: «Я помираю» (I am dying) та «Я йду до раю схилом пагорба» (I'm going to heaven on a hillside). Методичне і систематичне повторення цих фраз нагадує мантри в індуїстській традиції. У Чхандог'я-упанішаді міститься наступний опис подібної медитації: «Ми медитуємо на славетне світло Божественного Сонця, нехай Воно надихне наш розум» [3.12.1]. Зауважимо, що предметом прагнень головного героя у фільмі «Всередині» є вікно у стелі, через яке до квартири потрапляє світло сонця і за допомогою якого він намагається звільнитися зі своєї в'язниці. У Бхагават-Гіті: «Той, хто залишаючи тіло, промовляє священний склад ОМ і пам'ятає Мене, досягає вищого призначення» [8.13]. Водночас, Шантидева (Shantideva), важлива постать тибетського буддизму VIII ст., у своїй роботі «Настанова шляху бодхісаттви» (The Way of the Bodhisattva) відзначає, що механічне повторення мантр, без внутрішньої роботи, альтруїзму та мудрості не сприяє пробудженню: «Якщо мантри та підношення могли б знищити затьмарення, чого ж тоді вони не позбавили від пристрастей мандалоругів» [9.31]. Варто зауважити, що, як видно з контексту фільму, Немо повторює свої «мантри» не механічно, а усвідомлено і переживаючи їх – власне, усамітнене становище в замкненій квартирі дуже сприяє концентрації. Інший момент, що привертає увагу, – це сама фраза «Я йду до раю схилом пагорба», яку головний герой повторює як ман-

тру. Пагорб або гора – важливе сакральне місце в релігійних традиціях. Так, в іудаїзмі один з ключових епізодів у священній історії цієї релігії – дарування Богом десяти заповідей, відбувається на горі Синай [Вих. 19:20; 20:1-2]. Гора Сіон, місце Єрусалимського храму і центр релігійного життя Ізраїлю: «Адже Господь обрав Сіон, вибрав його Собі за оселю: Це – Мій спочинок навіки-віків; тут поселюся, бо Я його забажав» [Пс. 131:13-14]. Місце, де Авраам мав принести в жертву свого сина Ісаака – гора Морія: «А Бог сказав: Візьми свого улюбленого сина Ісаака, якого ти полюбив, і йди до гірської землі, і принеси його там у всепалення – на одній з гір, яку тобі вкажу» [Бут. 22:2]. У християнстві теж гори – священні місця, місця, де відбуваються проявлення божественного. Так, на горі Фавор відбувається преображення Ісуса Христа: «Через шість днів Ісус бере Петра, Якова та його брата Івана і виводить їх самих на високу гору. І Він преобразився перед ними: обличчя Його засяяло, немов сонце, одяг став білий, немов світло» [Мт. 17:1-2]. На горі відбувається і Нагорна проповідь: «Побачивши юрбу, Ісус вийшов на гору; коли Він сів, до Нього підійшли Його учні» [Мт. 5:1]. Місце, з якого Ісус вознісся на небо, теж гора: «Галилейські мужі, чого стоїте і дивляєтеся в небо? Цей Ісус, Який вознісся від вас на небо, прийде так само, як оце ви бачили, коли Він відходив на небо! Тоді вони повернулися в Єрусалим з гори, званої Оливною, що недалеко від Єрусалима, – на відстані ходи в суботу» [Ді. 1:11-12]. У Корані гора аль-Джуді – символ милості Бога і спасіння: «І було сказано: «О земле! Поглинь свою воду! О небо! Припини!» Спала вода та здійснився наказ. [Ковчег] зупинився на горі аль-Джуді, й було сказано: “Нехай же згинуть люди несправедливі!”» [11:44]. У Бхагават-Гіті гора Меру є символом вищого, божественного центра світу [10.23]. Отже, підсумуємо. Зміст мантри Немо (зі згадуванням пагорба/гори) відображає його прагнення до духовного зростання і звільнення.

Символіка Вільяма Блейка. У фільмі «Всередині» присутні алюзії на творчість В. Блейка (William Blake) – англійського поета, художника, гравера та містика (1757–1827) що творив у добу романтизму [Про творчість Блейка існує багато досліджень, на- 154

приклад: 7]. Так, у творі «Вінчання Раю та Пекла» (The Marriage of Heaven and Hell) важливими є образи світла та пільми, дуалізм яких є необхідним один для одного [2]. Немо прямо цитує Блейка: «немає творення без руйнування», що є частиною фрази, яка відкриває філософську частину роботи: «Без протилежностей немає прогресу. Тяжіння та відштовхування, розум та енергія, любов та ненависть необхідні для людського існування» («Without contraries is no progression. Attraction and Repulsion, Reason and Energy, Love and Hate, are necessary to Human existence») [Pl.3, ll. 1-3] (Про сприйняття добра та зла саме у контексті «Вінчання Раю та Пекла» існують численні дослідження, з останніх – відзначимо статтю М. А. Франческіні (Marcele Aires Franceschini), в якій автор доводить, що Блейк пояснює концепцію того, що диявольське не містить у собі ідеї зла – проте воно є активним джерелом Енергії, бо кожне існування святе [3]). Таким чином, можемо припустити, що герой фільму – крадій Немо, усвідомлює необхідність спокутування за свої злочинні вчинки, яке відбувається з ним у замкненій квартирі.

Потоп як очищення. Наприкінці свого перебування в квартирі Немо намагається привернути увагу інших мешканців будинку за допомогою пожежної сигналізації. За допомогою уламків скла він сфокусував сонячні промені і запалив саморобний смолоскип, який підніс до детекторів диму на стелі. Пожежна сигналізація спрацювала і квартиру залило водою. Попри те, що для інших мешканців будинку ця подія лишилась непоміченою (при цьому так і не зрозуміло, куди поділась вода, яка мала б затопити сусідів знизу), на нашу думку, цей епізод має важливе символічне значення. Так, у Біблії говориться про потоп як про наслідок людських гріхів: «Побачив Господь Бог, що зло людей розмножилось на землі, що кожний у своєму серці весь час пильно роздумує про зло, і стало тяжко Богові, Який створив людину на землі, і замислився Він. І Бог промовив: Зітру людину, яку Я створив, з поверхні землі – від людини до худоби, від плазунів до небесних птахів, – бо розкався Я, що створив їх» [Бут. 6:5-7]. У християнстві прямо говориться про потоп як прообраз хрещення: «тим, які колись були не-

покірні, коли їх за днів Ноя очікувало Боже довготерпіння, як він будував ковчег, в якому мало – усього вісім душ – врятувалося від води. Цей прообраз – хрещення – не позбавлення від тілесної нечистоти, а обітниця доброго сумління Богові, – і нині вас спасає через воскресіння Ісуса Христа» [1-Пт. 3:20-21]. Цікаво, що після потопу Ной здійснює жертвопринесення за допомогою вогню: «І збудував Ной жертвник Богові. Він узяв з усієї чистої худоби та з усіх чистих птахів і приніс всепалення на жертвнику. І сприйняв Господь Бог приємний запах, і сказав Господь Бог, розкайвшись: Не буду більше проклинати землю через діла людей, бо розум людини тільки звернений до зла змолodu; тому більше не знищуватиму кожен живу істоту, так, як Я вчинив» [Бут. 8:20-21]. Отже, в Біблії спочатку йде потоп, потім – жертва за допомогою вогню. У фільмі ж послідовність інша: спочатку Немо запалює вогонь, а потім спрацьовує пожежна сигналізація, спричинивши потоп. Про жертву птаха (голуба) йтиметься нижче. У Корані про потоп сказано у схожий спосіб: це наслідок багаторічної гріховності народу (до того ж один з основних гріхів тут – відсутність віри в Бога), пророк Нух звертається до Бога: «І сказав Нух: «Господи мій! Не залиш на землі жодного з невіруючих! Воістину, якщо Ти залишиш їх, то зіб'ють вони зі шляху істини рабів Твоїх, і лише примножать кількість невіруючих нечестивців!» [71:26-27]. Дж. Фрезер (James Frazer), аналізуючи тему потопу, стверджує, що «міф про великий потоп, який знищує все або майже все людство, зустрічається в багатьох частинах світу... Серед вавилонян, індійців, греків та серед дикунів в Америці, Полінезії та інших країнах» [4, с. 105]. Образ потопу, який в архаїчній свідомості є універсальним символом очищення, використовується у фільмі «Всередині» саме в такий спосіб, а саме – за допомогою потопу очищуються головний герой і простір, в якому він перебуває.

Жертвність, спокутування через мистецтво. Голуб, що потрапив до пастки у внутрішньому дворіку квартири (яку Немо мимоволі створив, коли намагався здійснити крадіжку) голодує і врешті-решт помирає. На нашу думку, цей епізод має важливе символічне значення. Так, голуб фігурує у Біблії як жертва Богу: 156

«Якщо ж він приносить в дар Господу [вогняне] приношення з птахів, то нехай принесе свій дар з горлиць або з голубів» [Лев. 1:14; також про голуба як жертву за гріх: Лев. 5:7]. Згідно з Торою, голуб присутній і в жертвопринесенні після пологів: «А коли завершаться дні її очищення за сина чи за дочку, нехай вона принесе до священика, до входу в намет свідчення, беззадне однолітнє ягня на всепалення та голубеня або горлицю [на жертву] за гріх» [Лев. 12:6]. Ця мета жертвопринесення голуба важлива і в контексті Нового Завіту, адже саме таку жертву принесли Йосиф та Марія після народження Ісуса: «І коли, згідно із Законом Мойсея, минули дні очищення, то принесли Його до Єрусалима, щоби поставити перед Господом, як то записано в Господньому Законі: кожне немовля чоловічої статі, яке є первородним, назветься святим для Господа. І щоб скласти жертву, згідно зі сказаним у Законі Господнім, – дві горлиці або два молодих голуби» [Лк. 2:22-24]. Тож, у Біблії жертва голуба фігурує як жертва за гріх та в обрядах очищення. У фільмі «Всередині» можна говорити про символізм смерті голуба саме в такому контексті: Немо приносить жертву за свій гріх і намагається очиститись. Власне, очищенням і спокутуванням є його перебування у замкненому просторі квартири-в'язниці. Смерть голуба символічно вказує на ці аспекти у житті головного героя. Інший аспект спокутування, показаний у фільмі, – це мистецтво. В одній з останніх сцені Немо лишає на стіні свої слова вибачення і цитату з В. Блейка (розглянуту вище): «ціна творення – руйнування». Також напис на стіні можна порівняти зі сповіддю у християнській традиції.

Отже, проаналізувавши сюжет фільму «Всередині» і художні способи його вираження, доходимо висновку про наявність у них сакральних символів. Зокрема:

Храм, віттар і «Вавилонська вежа». Квартира, до якої потрапляє крадій Немо, задумана і побудована як храм мистецтва. Сам пентхаус з купольним світловим вікном на стелі («вікном до неба») посилює відчуття сакральності місця. Щоб дістатись вікна у стелі, Немо будує з меблів щось, що нагадує вежу в центрі кімнати. Ця споруда є алюзією на Вавилонську вежу. Під час роботи з вікном,

крадій викручує гайки, на яких тримається скло. Він складає їх на подушці в особливий спосіб, що нагадує імпровізований вітвар. «Вавилонська вежа», збудована героєм – це прагнення поєднати земне та небесне, прагнення вийти за межі свого стану і досягти звільнення.

Немо як біблійний Яків: драбина і травма ноги. Споруда, яку Немо будує посередині квартири щоб дістатися вікна у стелі, є алюзією на ще один епізод з Біблії. Немо, так само, як біблійний Яків, перебуває у скрутному становищі і намагається врятуватись. Споруда, яку він будує, нагадує згадувану у Біблії «драбину Якова». Травма ноги, яку отримує Немо, схожа на аналогічну у Якова, коли той боровся з Богом. В обох випадках ми можемо говорити про споруду (уявну або реальну), за допомогою якої відбувається контакт з божественним, і про травму ноги, що набувається в результаті такого контакту.

Ритуальні мантри. Коли Немо доходить вже до межі безумства, він сідає перед своїм вітварем та повторює фрази: «Я помираю» (I am dying) та «Я йду до раю схилом пагорба» (I'm going to heaven on a hillside). Методичне і систематичне повторення цих фраз нагадує мантри в індуїстській традиції. Інший момент – сама фраза «Я йду до раю схилом пагорба», яку головний герой повторює як мантру. Пагорб або гора – важливе сакральне місце в релігійних традиціях. Зміст мантри Немо (зі згадуванням пагорба/гори) відображає його прагнення до духовного зростання і звільнення.

Символіка Вільяма Блейка. У фільмі «Всередині» присутні алюзії на творчість В. Блейка. Так, у творі «Вінчання Раю та Пекла» важливими є образи світла та п'єми, дуалізм яких є необхідним одне для одного. Немо прямо цитує Блейка: «немає творення без руйнування», він усвідомлює необхідність спокутування за свої злочинні вчинки, яке відбувається з ним у замкненій квартирі.

Потоп як очищення. Наприкінці свого перебування у квартирі Немо намагається привернути увагу інших мешканців будинку за допомогою пожежної сигналізації. За допомогою певних маніпуляцій він робить так, що вона спрацювала і квартиру залило водою. Цей епізод має важливе символічне значення потопу. Образ

потопу, який в архаїчній свідомості є універсальним символом очищення, використовується у фільмі «Всередині» саме в такій якості – за допомогою потопу очищуються головний герой і простір, в якому він знаходиться.

Жертовність, спокутування через мистецтво. Голуб, що потрапив до пастки у внутрішньому дворі квартири (яку Немо мимоволі створив, коли намагався здійснити крадіжку), голодує і зрештою помирає. Можна говорити про символізм смерті голуба саме в такому контексті: Немо приносить жертву за свій гріх і намагається очиститись. Власне, очищенням і спокутуванням є його перебування у замкненому просторі квартири-в'язниці. Смерть голуба символічно вказує на ці аспекти у житті головного героя. Інший аспект спокутування, показаний у фільмі – це мистецтво.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bernstein A., Knoll J. Inside (2023 Film), review. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*. 2023. Pp. 226–227. <https://doi.org/10.29158/JAAPL.250031-25>
2. Blake W. *The Marriage of Heaven and Hell*. London : Oxford University Press, 1975. 84 p.
3. Franceschini M. A. Now the sneaking serpent walks: diabolic as a creation force in *The Marriage of Heaven and Hell*, by William Blake. *Ilha do Desterro A Journal of English Language Literatures in English and Cultural Studies*. 2021. Vol. 74(1). Pp. 147–161. <https://doi.org/10.5007/2175-8026.2021.e74827>
4. Frazer J. G. *Folk-lore in the Old Testament*. London : Macmillan & Co., 1918. 569 p.
5. Radhakrishnan S. *The Principal Upanishads*. New Delhi : Harper-Collins Publishers India, 1994. 958 p.
6. Shantideva A. *The Way of the Bodhisattva*. Boston : Shambala, 1997. 214 p.
7. Sharma N., Sneha S. Mysticism in William Blake's Works: Interpreting the Divine and the Human Soul. *Journal of Advances and Scholarly Researches in Allied Education*. 2024. 21(7). Pp. 516–526. <https://doi.org/10.29070/3zhzcn59>

8. Thompson G. *The Bhagavad Gita: A New Translation*. New York : Farrar, Straus and Giroux, 2008. 160 p.

9. Посилання на священні та класичні тексти подані у статті в загальноприйнятому вигляді. Цитати подані: з Біблії – у перекладі Р. Турконяка, з Корану – в перекладі М. Якубовича.

REFERENCES

Bernstein, A. & Knoll, J. (2023). Inside (2023 Film), review. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 226-227. <https://doi.org/10.29158/JAAPL.250031-25>

Blake, W. (1974). *The Marriage of Heaven and Hell*. London: Oxford University Press.

Franceschini, M. A. (2021). Now the sneaking serpent walks: diabolic as a creation force in *The Marriage of Heaven and Hell*, by William Blake. *Ilha do Desterro A Journal of English Language Literatures in English and Cultural Studies*, 74(1), 147-161. <https://doi.org/10.5007/2175-8026.2021.e74827>

Frazer, J. G. (1918). *Folk-lore in the Old Testament*.

Radhakrishnan, S. (1994). *The Principal Upanishads*. New Delhi: HarperCollins Publishers India.

Shantideva, A. (1997). *The Way of the Bodhisattva*. Boston: Shambala.

Sharma, N., & Sneha, S. (2024). Mysticism in William Blake's Works: Interpreting the Divine and the Human Soul. *Journal of Advances and Scholarly Researches in Allied Education*, 21(7), 516-526. <https://doi.org/10.29070/3zhzcn59>

Thompson, G. (2008). *The Bhagavad Gita: A New Translation*. Farrar, Straus and Giroux.